

8.65x14.11	1/3	עמוד 1	הארץ - כותרת	27/11/2015	50675723-5
עמותת ה.ל. - 40610					

ביקור במקלט הראשון לחרדים שיוצאים בשאלה

אור קשתי

כרגעים ההם הבנתי שאם לא אקפוץ למים, כל החיים אסת' כל על הגדה האחרת. אני עוד לא יודע אם המצב שלי עכשיו טוב יותר בהשוואה ללפני כמה חוד' שים, כשעדיין הייתי חרדי, אבל לפחות אני יותר שלם עם עצמי. אני חושב שיש יותר שלוה".

בשבועיים האחרונים נמצא חיים, בן 20, במקלט החירום של עמותת ה.ל.ל, האגודה ליוצאים בשאלה, בירושלים.

המשך בעמוד 10

"כשהייתי בבית וניסיתי לס' דר את הדברים עם ההורים, ראיתי שזה לא הולך. היו הר' בה מריבות, ופתחתי שאזרק לר' חוב, בלי משפחה או חברים, בלי לדעת מה אני עושה מחר, איפה אוכל לישון ומה יהיה לי לאכול", מספר חיים. הוא עוצר לרגע את שטף הדיבור, ומסדר את משקפיו. "תהליך היציאה בשאלה מאוד מפחיד וקשה", הוא ממשיך, "אבל

דוירים במקלט בירושלים, אתמול צילום: אוליביה פיטוסי

18.74x35.1	2/3	עמוד 10	הארץ - כותרת	27/11/2015	50675792-1
עמותת ה.ל. - 40610					

מקום לשאלה

צעירים היוצאים מהעולם החרדי נתקלים בקשיים רבים, הראשון בהם הוא קורת גג. מקלט חירום יחיד מסוגו המיועד ליוצאים בשאלה נפתח בירושלים ומספק עבורם תחנת מעבר בדרך לחיים חדשים

אור קשתי

המשך מעמוד 1

הוא נולד וגדל במודיעין ע"י לית, למשפחה חרדית ליטאית. את התהליך ההדרגתי של יציאה בשאלה החל לפני כמה שנים, אך לפני כחודש הקרע עם הוריו הפך למוחשי יותר, בעיקר על רקע הודעתו כי יתגייס לצה"ל, עד שהבין כי הוא "חייב לעזוב את הבית, לפני שזה יגיע מהם". במשך כמה שבועות הוא עבר בין קרובי משפחה וחברים. ציפורה, בת 19, חיה בר"ח חובות ירושלים כמה שבועות, עד שהגיעה למקלט. השניים מסתגלים לחיים חדשים. שמונתיהם נכ"תבה בדויים; הם עדיין לא סיפרו להוריהם היכן הם נמצאים.

מקלט החירום בשכונת אר"נונה בירושלים נפתח לפני כחצי שנה. ארבעה חדרים שינה, שלוש מיטות בכל אחת. כל המיטות תפורות כעת, ויש כבר רשימת המתנה. בחדרים, הנפרדים לבנות ולבנים, אין הרבה ציוד: מיטה בסיסית, שידה קטנה, לפעמים תרמיל עם כמה בגדים להחלפה על הדרך. אחד החדרים משמש מחסן בגדים, תרומה לצעירים וצעירות שהתנתקו מהעורף המשפחתי. בקומה הראשונה פינת טלוויזיה ומטבח עם שני כירורים, בשני וחי"ל. בספרייה המאולתרת שליד אפשר למצוא ספרים של ניר בה, עם, אשכול נבו וג'ון לה קארה, וס"ת, "מבוא לפסיכולוגיה" וספר הלימוד באורחות – "להיות אזרחים בישראל". מעל שולחן האוכל בסלון תלוי ציור גדול. במרכז כתוב "החיים לא שחור לבן". זוהי המסגרת הראשונה והיחידה המיועדת ליוצאים בשאלה. לאחר ארבעה חודשים, יכולים הדיירים לעבור ל"דירת מעבר", היכולה לקלוט ארבעה עד שישה צעירים לתקופה של עד שנה, בליווי מקצועי של עובד סוציאלי ברבע משרה. במסגרת שיתוף הפעולה עם משרד הרווחה, פועלות כיום חמש דירות כאלה. על פי הערכות, מדי שנה יוצאים בשאלה כמה מאות אנשים. הקריטריונים

להצלחת המקלט, כפי שנוסחו על ידי משרד הרווחה, כוללים מעבר של 70 אחוזים מהדיירים (אשר ישלימו את תקופת הטיפול) למגורים עצמאיים, ו-90 אחוזים מהם ייקלטו בעבודה.

מימון הפרויקט מתחלק, כמעט באופן שווה, בין העמותה ומשרד הרווחה, בסכום כולל של ארבעה מיליון שקלים. שיתוף הפעולה נרקם בתקופת הממשלה הקודמת. נדמה כי הזמנים השתנו. בתקציב שאושר לאחרונה כנסת, תקנת משרד החינוך המוקדשת לתמיכה ב"תרבות יהודית" (שם קוד המשמש בין השאר למימון שיעורי תורה לציבור החילוני) עמדה על 133 מיליון שקלים ב-2015 ו-142 מיליון שקלים ב-2016. ניר

סיון העבר מלמד כי מדובר בסכומים ראשוניים בלבד, וכי במשך החודשים תופח הסכום במיליוני שקלים נוספים. תקנה נוספת היא התמיכה במוסדות חינוך תורניים, שחלקם פועלים להחזרה בתשובה. הסכום בשתי התקנות מגיע לכ-1.1 מיליארד שקלים – זינוק של כ-77 אחוזים בהשוואה לתקציב 2014. על פי ניתוח של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, זהו הסעיף שגדל בשיעור הגבוה ביותר בתקציב משרד החינוך.

פנטזיה פוגשת מציאות

המקלט ליוצאים בשאלה פועל 24 שעות, שבעה ימים בשבוע, ומיועד לבני 18 ועד 25. בכל רגע נתון יש איש צוות במקום. שני התנאים הבסיסיים לקבלה הם היעדר מקום מגורים ורקע חרדי, ולכן פונים מרקע דתי-לאומי או חרדי-לי אינם מתקבלים. אבל נדמה כי השאלה היכן לישון בלילה היא רק השלב הראשון במסכת שלמה של התמודדות עם חסכים ואתגרים.

אלה כוללים למשל היכרות עם שירים, סרטים או תוכניות טלוויזיה, שכל חילוני מכיר ועשויים לצוץ במהלך שיחה או סיטואציה חברתית. מרתונים של האונה או צפייה, כפי שעושים

כמה יוצאים בשאלה, הם פתרון אפשרי. דוגמאות נוספות הן קורסי שוננים של התנהגות (לחיצת יד רפה למשל, הנהוגה בקרב לא מעט חרדים, עלולה לשדר חולשה בריאיון עבודה בחברה חילונית), קשיים נוספים במציאת עבודה או בלימודים אקדמיים בגלל היעדר לימודי ליבה או תעודת בגרות, או כאלה הנרבעים מבלבול אישי וחברתי על רקע המעבר החד מחברה בעלת קודים ברורים וחובקי עולם למסגרת פתוחה יותר.

"יש אנשים שמרגישים שהם צריכים לפרוק כל עול אחרי שהגיעו לכאן", אומרת מנהלת המקלט, נטע דובדבני, "כך למשל יש גברים שמשוכנעים שעכשיו יוכלו להשיג כל בחורה שהם רוצים, שימצאו עבודה בקלות ושיצליחו להחזיק בה. ואז הפנטזיה הזאת נפגשת עם המציאות, עם הצורך לכבד את האדם שמוחך או לקום בבוקר וללכת לעבודה שלא תמיד מלהיבה. יש נשים, שכמעט ולא דיברו עם גברים עד שהגיעו למקלט. הן לא מאמינות

שאפשר ליצור איתם קשר של חברות אמיתית".

דובדבני ואנשי הצוות במקלט מתעקשים שהצעירים יקומו ב-8 בבוקר, כדי לנסות ולייצר שגרת יום. "לפעמים הם מגיעים לכאן הפוכים, אחרי שחיו תקופה

מסוימת ברחובות", היא מספרת, "בשבוע-שבועיים הראשונים יש נפילת מתח, כי כל מה שהחזיקו בפנים מתפרק. אנחנו נותנים זמן ומרחב, אבל גם משתדלים להחזיק אותם. ארבעת החודשים במקלט עוברים נורא מהר, והם

צריכים לקחת את עצמם בידיים ולהתחיל לתכנן משימות – למצוא עבודה, לשכור דירה, לחדש את הקשר עם ההורים או לטפל בדברים הנפשיים".

חיים מסכים עם הדגש על הכוונות. דווקא בגלל ש"החלום שלי הוא להיות בלי שמישהו יגיד כל הזמן מה לעשות, אני צריך חיים מסודרים. אין לי הורים שאפשר להסתמך עליהם. יש לי המון דברים ללמוד, ואין לי הרבה זמן". לעתים, אחרי האנרגיה הגדולה שהושקעה בעצם היציאה מהעולם

החרדי, המשימה הקשה היא לחשוב לאן יוביל הרצון החופשי.

הפחדה כאסטרטגיה

תהליך היציאה בשאלה של חיים התחיל כאשר היה ב"שיבה קטנה" (המקבילה לחטיבת ביניים ולחלק מהתיכון, א"ק). "בהתחלה חשבת שזו בעיה אישית שלי, שאני ואבוי מה קורה לי. הייתי מנסה בכל פעם מחדש, אבל לא הצלחתי להתייחס", הוא מספר. אי האמונה – כסביבה ובתכתיבים שלה – התגבר בהדרגה. "תמיד פקפקתי כמה שאמרו לי בבית הספר ובבית", נודרת ציפורה, שגדלה ברמת בית שמש החרדית. "שאלתי למשל איך יכולות להיות פרשנויות שונות כל כך לדברים שנכתבו כביכול על ידי אלוהים. בבית הספר אמרו שלא צריך לשאול שאלות. בבית עוד נידעו לענות, אבל לא תמיד הצליחו. בשלב מסוים הפסקתי לשאול, כי הבנתי שאין טעם".

המשימה הקרובה של חיים היא להתגייס לצבא, בעוד כמה שבועות. בסיוע אנשי המקלט, הוא מנסה להסדיר מעמד של "חייל בודד", גם אם בעתיד הוא מקווה לחדש את הקשר עם ההורים. לפי שעה, חיים נמנע מלעזב אותם בפרטים על מעשיו או על מיקומו. ייתכן שבמשפחתו משערים כי הוא כבר אינו חרדי, אך מעדיפים שלא לדעת זאת במפורש, להתחמק מהבטחה. יציאה בשאלה צפויה לפגוע ב"ערכן" של אחיותיו הקטנות, במסגרת ה"שידוך" בעתיד הלא-רחוק.

ציפורה הגיעה למקלט לפני כחודש. על התקופה בה חיה ברחובות ירושלים היא לא אהבת לדבר, אלא רק אומרת, בשטף שמאיים להטביע את עצמה ואת השומעים, ש"החודשים האלה היו מאוד סיוטיים. זה מצב שבו את כל הזמן פוחדת – שמישהו אולי יזהה אותך ברחוב, שמישהו יחשוב שאפשר לפגוע בך בקלות כי את בחור

רה, ואת לבד וחלשה, שאף אחד לא יגן עליך כי אין לך משפחה, והחברים היחידים שיש לך הם בשביל אוכל וסמים, שלאף אחד לא אכפת ממך. אני לא יכולה לחזור

הביתה, וממש לא רוצה לחזור לר"ח חוב". לאחרונה היא החלה לעבוד במסעדה בעיה, מכינה סנדוויצ'ים. אין לה עדיין תוכניות לחיים שמעבר למקלט.

שני הצעירים מספרים על סיפורי זוועה, חסרי כל בסיס, ששמעו בעבר על עמותת הל.ל. לפי גרסה אחת, מדובר ב"כת מסיונרית", שאנשיה "גורמים לבחורים תמימים לקיים יחסי מיין עם בחורה, מצלמים את זה ומאיימים להפיץ בקהילה במקרה של חזרה בתשובה", מספר חיים. לפי גרסה אחרת, מי שחזור לעולם החרדי נדרש לשלם על כל השירותים שקיבל במסגרת העמותה, אשר, בין השאר, מחלקת גם מלגות ללימודים אקדמיים. ייתכן שעלילות אלה הן גם עדות לכוחה של העמותה, שהוקמה לפני כ-25 שנים.

"ההפחדה היא מאפיין מרכזי באסטרטגיה החרדית בניסיון למנוע יציאה בשאלה", אומר מנכ"ל הל.ל., יאיר הס. "מרכיבים נוספים הם שיכל החילונים גנבים ורוצים חיים, שיהלל, היא כת שתורוק אותך לכלבים, וכמה רע יהיה למי שרק יעז לצאת החוצה, גם מבחינה חברתית וגם מבחינת הגחיינום הצפוי לו. החרדה היא חלק בסיסי מהמסר, וזאת מעבר לתוכנית או מתמודים, שאין בה אנגלית או מתמטיקה, ומקשה על היכולת להסתדר בחברה. כך שומרים העסקנים החרדים על האנשים בקהילה". הגדרה דתית, בכלל ואצל דיירי המקלט בפרט, היא עניין מורכב, לפעמים נזיל. לא תמיד מסתיים תהליך היציאה בשאלה באתאיום מוחלט. נדמה כי ציפורה וחיים מעדיפים להימנע מהגדרות חד-משמעיות, אולי דווקא בשל ניסיונם הקודם. במקביל, בולטת אצל שניהם הביקורת על הממסד החרדי. הם מתארים את התהליך שעברו ועדיין עוברים כמפחיד, קשה ומטלטל, אך באותה נשימה גם דוחים את האפשרות כי הם אמיצים במיוחד. דובדבני, המקשיבה לשיחה, צוחקת וחולקת עליהם. הס יאמר אחר כך שאלה הם סיפורים של מנהיגים, לא של מסכנים.

17.31x11.38	3/3	עמוד 10	הארץ - כותרת	27/11/2015	50675802-3
עמותת ה.ל. - 40610					

דיורים במקלט החירום, אתמול. מנהלת המקלט: "בהתחלה יש נפילת מתח, כל מה שהחזיקו בפנים מתפרק" צילום: אוליביה פיטוסי